

EDUSKUNNAN
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

19 päivänä huhtikuuta 1994

Lausunto n:o 1

Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on 11 päivänä helmikuuta 1994 päivättyllä kirjeellään pyytänyt työasiainvaliokunnalta lausunnon hallituksen esityksestä n:o 94/1993 vp rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Jarmo Littunen oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Esa Lonka, osastopäällikkö Mikko Hurmalainen ja vanhempi hallitussihteeri Antti Posio työministeriöstä, lakimies Ulla Liukkunen Uudenmaan työsuojelupiiristä, erikoistutkija Pirkko Kiviaho tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, lakimies Pentti Itkonen Akavasta, varatuomari Rauno Lindahl Liiketyöntantajain Keskusliitosta, lakimies Arjo Suonperä Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, neuvottelupäällikkö Tapio Wallin Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta ja lainopillinen asiamies Hannu Rautiainen Teollisuuden ja Työntantajain Keskusliitosta.

Hallituksen esityksen mukaisen rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen tarkoituksena on jatkaa eri rikoksia koskevien säännösten uudistamista. Esitykseen sisältyy ehdotus yhden-toista rikoslain luvun uudistamisesta kokonaan ja eräiden rikoslain muiden säännösten uudistamisesta.

Työrikoksia koskeva rikoslain uusi luku sisältäisi muun muassa säännökset työturvallisuusrikoksesta, työaika-suojelurikoksesta, työsyryinnästä sekä työntekijöiden edustajan oikeuksien ja järjestäytymisvapauden loukkaamisesta. Nykyisin työrikoksia koskevat rangaistussäännökset ovat pääosin rikoslain ulkopuolella. Uudet säännökset eivät merkittävästi muuttaisi rangaistavan käyttäytymisen alaa, mutta kaikkien vankeusuhän sisältävien säännösten siirtäminen rikoslakiin helpottaisi keskeisten rangaistusuhkien hahmottamista ja lisäisi rangaistussäännösten ennalta estävää tehoa.

Työasiainvaliokunta tarkastelee lausunnoissaan hallituksen esitystä vain työelämää ja tasa-

arvoa koskevilta osiltaan. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa sen hyväksymistä muutamain täydennyksin ja tarkennuksin.

Rikoslaki

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että työoikeudellisen lainsäädännön melko hajallaan olevat rikossäännökset keskeisimmiltä osiltaan siirretään rikoslakiin. Ehdotus noudattaa rikoslakiuudistuksen yleislinjaa, jonka mukaan ainakin kaikki vankeusuhalla varustetut rikossäännökset on tarkoitus sijoittaa rikoslakiin.

Pitäen lähtökohtana sitä, että rangaistukset ovat työelämässäkin viimeinen keino tavoitteiden saavuttamiseksi, valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena hallituksen esityksen linjaa rangaistavuuden alasta ja rangaistusasteikoista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuitenkin työturvallisuusrikosten rangaistusasteikko erityisesti ottaen huomioon näiden rikosten vanhentumisen saattaa joiltain osin käytännössä muodostua ongelmalliseksi.

Työturvallisuusrikosten yleinen moitittavuus, suhtautuminen näihin rikoksiin voi muuttua, jos rikosten enimmäisrangaistukset ovat liian matalia. On myös sekä periaatteena että käytäntönä ongelmallista, jos huomattava osa jonkin rikoslain rangaistuksista jää tuomitsematta rikosten vanhentumisen vuoksi. Työturvallisuusrikoksen sekä sen kanssa tehdyn ruumiinvamman tuottamisen vanhentumisaika olisi kaksi vuotta rikoksen tapahtumisesta, kun se vastaavista teoista nyt on viisi vuotta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vanhentumisajan lyhentäminen, mikä on ehdotettujen rikoslain 21 luvun ja 47 luvun muutosten yhteisvaikutusta, ei ollut hallituksen esitystä laadittaessa tavoitteena. Mahdollisesti syntyvän vanhentumisongelman ratkaisemiseksi olisi muutettava joko vanhentumissäännöksiä taikka ehdotettuja rangaistusasteikkoja.

Yksittäisiä rikoslajeja koskevat erityisvanhentumissäännökset hämärtäisivät vähitellen vanhentumisjärjestelmän nykyisen selkeyden. Rangastusasteikkojen muuttaminen pelkästään vanhentumisaikojen pidentämiseksi ei ole puolestaan periaatteellisista lähtökohdista tarkoituksenmukaista. Asteikot tulee valita rikosten moitittavuuden eikä prosessuaalisten heijastusvaikutusten perusteella.

Edellä esitetyn perusteella ja ottaen huomioon, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan muun muassa työsuojeluviranomaiset näyttäisivät pystyvän vastaamaan tehtävistään vanhentumisajan lyhentymisestä huolimatta, valiokunta puoltaa hallituksen esitystä, erityisesti koska valiokunnan saaman tiedon mukaan vanhentumissäännösten kokonaisuudistus alkaa lähitulevaisuudessa.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunnalla ei ole huomauttamista tasa-arvoa koskevista osista. Valiokunta pitää tärkeänä, että tasa-arvolakia käytettäisiin apuna myös rikoslain tulkinnaissa. Rikoslain syrjinnän yleissäännöksen (11 luvun 9 §), joka sisältää myös sukupuolisyrjinnän, ja tasa-arvolain syrjinnän yleiskiellon (7 §) sisältöalueiden tulisi olla mahdollisimman yhteneviä. Valiokunta pitää tärkeänä tasa-arvo- ja muiden viranomaisten välistä yhteistyötä, koulutusta ja tiedotusta.

Työnvälityksrikosta koskevan rikoslain 47 luvun 6 §:n valiokunta ehdottaa muutettavaksi vastaamaan työvoimapalvelulain (1005/93) uusia säännöksiä ja lakiin työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa (1035/93) tehtyjä muutoksia.

Työvoimapalvelulailta poistettiin valtion yksinoikeus työnvälitykseen ja työnvälityksen ja työvoiman vuokrauksen luvanvaraisuus. Työvoimapalvelulain 16 §:n mukaan työllistymiseen suoraanisesti tähtäävistä työnvälityspalveluista ei saa periä maksua henkilöasiakkaalta. Maksullinen työnvälitys merenkulkijoille on kokonaan kiellettyä. Työnvälityksen maksukiellon rikkomisesta säädetään lain 21 §:ssä rangaistusasteikkona sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Työvoimapalvelutietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, jollei muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Työvoiman vuokrausta koskevat rajoittavat säännökset lisättiin vuonna 1993 lakiin työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa. Kaupparekisterilaisissa säädetyn perusilmoituksen työvoiman vuokrauksesta tehneen työnantajan tulee ilmoittaa siitä kirjallisesti työ-

suojeluviranomaiselle. Työsuojeluviranomainen voi kieltää ulkomaille tapahtuvan työvoiman vuokrauksen ja tätä koskevan julkisen ilmoittelun, jos työnantaja laiminlyö kirjallisen ilmoituksen tai olennaisesti rikkoo työsuhteen ehtoja ulkomailta suoritettussa työssä. Valiokunta ehdottaa rikoslain 47 luvun 6 §:n 2 momenttiin säännöstä, jonka mukaan työnvälityksrikoksesta tuomitaan se, joka vastoin työsuojeluviranomaisen kieltoa jatkaa työvoiman vuokrausta ulkomaille tai tätä koskevaa julkista ilmoittelua.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota seuraaviin käsitteellisiin ja tulkintakysymyksiin:

Työturvallisuusmääräys. Valiokunta tuo esille, että 47 luvun 1 §:n työsuojelumääräyksellä, toisin kuin vain lakeja ja asetuksia tarkoittavalla työsuojelusäännöksellä, on tarkoitus kattaa myös alemmanasteiset normit kuten valtioneuvoston ja ministeriöiden päätökset. Tulkintaongelmien välttämiseksi hallituksen esitykseen sisältyy nimenomainen säännös käsitteen sisällöstä (8 §:n 1 momentin 4 kohta).

Vaarantamisvastuu. 47 luvun 1 §:n työturvallisuusrikossäännös pohjautuu vaarantamisvastuuseen eikä seurausvastuuseen. Tämä tarkoittaa, että säännöstä voidaan soveltaa, vaikka kukaan ei olisi vahingoittunut. Säännöksessä ei edes edellytetä, että jonkun tietyn työntekijän henki tai terveys olisi joutunut vaaraan, vaan riittää, että esimerkiksi jokin käytössä oleva kone ei ole työsuojelumääräysten edellyttämässä kunnossa.

Vastuun kohdentuminen. 47 luvun 7 §:n mukaan rangaistavaksi säädetystä työnantajan tai tämän edustajan menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen. Vastuun kohdentumisperusteisiin ei ehdoteta asianomaisen asemaa. Valiokunta katsoo, että lisäys saattaisi selvittää lain tulkintaa, mutta korostaa samalla, etteivät muodollinen asema ja tosiasialliset tehtävät ja toimivaltuudet välttämättä vastaa toisiaan. Tällaisissa tapauksissa ratkaiseva merkitys vastuuta kohdennettaessa tulee antaa todellisille valta- ja vastuusuhteille.

Samassa pykälässä olevalla selvyydellä vastuun kohdentumisperusteena on tarkoitus ohjata tulkintaa kahteen suuntaan. Jos alemman portaan toimivaltuudet ja tehtävät ovat selvästi mää-

ritelty, ylemmän portaan vastuu supistuu ja sen luonne muuttuu vähemmän konkreettiseksi. Jos taas alemman portaan toimivaltuudet ja vastuu ovat epäselvät, työturvallisuusvastuu kohdistetaan sille tasolle, jonka olisi tullut toimivaltuuksien ja vastuun määrittelemisestä huolehtia. Sillä, jonka valtuudet ja vastuu ovat puutteellisesti määritellyt, on luonnollisesti myös velvollisuus yrittää saada näitä selvennetyksi. Vastuun kohdentamisperusteiden lopussa oleva ilmaisu siitä, että vastuun kohdentamista arvioitaessa on otettava huomioon muutenkin osuus lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen, on tarpeen siksi, että vastuun kohdentumiseen saattavat vaikuttaa merkittävällä tavalla seikat, joita lakia säädetäessä ei pystytä ennakoimaan.

Työnantaja. Työelämässä on lisääntynyt työn teettäminen myös muunlaisessa sopimussuhteessa kuin työsopimuksen perusteella. Laajennuksen huomioon ottaminen rikoslain säädestekstissä (47 luvun 8 §) vaatisi laajaa perusselvitystä.

Työnantajan edustaja. Valiokunta korostaa, että työnantajan edustajan määritelmä (47 luvun 8 §) tarkoittaa ylintä, keski- ja alijohtoa. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tärkeimpänä vastuuaseman tunnusmerkkinä on jonkinlainen esimiesasema, jota ei ole rajoitettu organisaation mihinkään tasoon. Sen sijaan esimiesasema vailla olevat asiantuntijat saattavat olla ehdotetun säännöksen mukaan ongelmallinen ryhmä. Säännöksen täsmentäminen tältä osin vaatisi perusteellista lisäselvitystä.

Työntekijä. 47 luvun 8 §:n työntekijän käsitteellä, jolla tarkoitetaan sitä, joka on työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa työnantajaan, ei rajoiteta työturvallisuusrikoksen tulkintaa. Rikoksen tunnusmerkistöä ei ole sidottu työntekijäasemaan. Säännöstä sovelletaan, kun työturvallisuusmääräyksiä on rikottu. Työturvallisuuslain säännökset lain soveltamisalasta ovat juuri tällaisia työturvallisuusmääräyksiä, joten ehdotettu 1 § suojaisi myös koululaisia ja harjoittelijoita.

Työlait

Valiokunta katsoo, että paitsi että lakiehdotus n:o 124 nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta korvataan vuoden alussa voimaan tulleella lailla nuorista työntekijöistä (998/93), siihen tulee ottaa säännös, jossa viitataan työaika-suojelurikokseen. Tällöin myös nuoria työntekijöitä koskeviin erityissäännöksiin

liitetään sama uhka kuin muihinkin työaikasäännöksiin niitä tilanteita varten, joissa työaikasäännöksiä rikotaan valvontaviranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta.

Valiokunnan ehdottamassa uudessa 18 §:n mukaisessa rangaistussäännöksessä säädettäisiin 1 momentissa jo nykyisen 18 §:n sakonuhan alaisen säännöksen lisäksi vastuun kohdentumisesta rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan. Pykälän 2 momentissa viitattaisiin rikoslain 47 luvun 1 §:n työturvallisuusrikokseen ja 3 momentissa rikoslain 47 luvun 2 §:n työaika-suojelurikoksen 2 kohdassa kuvattuun tunnusmerkistöön.

Valiokunta esittää lakiehdotuksen n:o 126 (laki työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa) johtolauseen muuttamista teknisten tarkistusten lisäksi niin, että lain 25 §:n 2 momentin mukainen nykyinen oikeustila koskien sakonuhkaa muun muassa ilmoitusvelvollisuuksien rikkomisesta säilyy. Samoin valiokunta ehdottaa 26 §:n 2 momentiksi viittaussäännöstä rikoslain 47 luvun 6 §:n 2 momenttiin koskien ulkomaille suuntautuvan työvoiman vuokrauskieltoa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen esityksen tarkoituksena ei ole ollut kumota 25 §:n 2 momentissa säädettyä sakkorangaistusta ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä sille, joka rikko 21, 22 ja 23 §:ssä olevia säännöksiä. Säännökset koskevat valvonnan kannalta tärkeitä työpaikan alkamisilmoitusta, kuoleman tai vaikealaatuisen tapaturman ilmoittamista, ammattitaudista ilmoittamista ja tuotteen tai vaarallisen työmenetelmän käyttöön ottamisesta ilmoittamista. Rikoslain 47 luvun 1 §:n työturvallisuusrikoksena edellä esitettyjen säännösten rikkomisesta ei voida sellaisenaan rangaista.

Muihin työlakeihin valiokunta ehdottaa pääasiassa viimeaikaisten lainsäädäntömuutosten aiheuttamia tekniluonteisia täydennyksiä ja tarkistuksia. Samoilla perusteilla valiokunta ehdottaa, että kahden lakiehdotuksen, n:o 124 (laki nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta) ja n:o 127 (laki työnvälityslain 17 §:n muuttamisesta), sijasta hyväksyttäisiin uudet lakiehdotukset.

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioitavasti,

että 1. lakiehdotuksen 47 luvun 6 § ja lakiehdotukset n:ot 109, 120, 123 ja 126 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

47 luku

6 §

Työnvälitysrikos

Joka perii maksun työllistymiseen suoranaisesti
tätäävistä työnvälityspalveluista henkilöasiak-

*kaalta tai työnvälityksestä merenkulkijoille, on
tuomittava työnvälitysrikoksesta sakkoon tai
vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Työnvälitysrikoksesta tuomitaan myös se,
joka vastoin työsuojeluviranomaisen kieltoa jat-
kaa työvoiman vuokrausta ulkomaille tai tätä kos-
kevaa julkista ilmoittelua.

109.

Laki kotitaloustyöntekijän työsuhhteesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotitaloustyöntekijän työsuhhteesta 16 päivänä joulukuuta 1977 annetun lain (951/77)
33 § seuraavasti:

33 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan
tai huolimattomuudesta rikko 4 tai 6—11
(poist.) §:n säännöksiä, on tuomittava *kotitalous-
työsuhderikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnan-

tajan ja tämän edustajien kesken määräytyy ri-
koslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden
mukaan.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

120.

Laki leipomotyölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä kesäkuuta 1961 annetun leipomotyölain (302/61) 11 § sekä
muutetaan 10 §,
sellaisina kuin ne ovat 5 päivänä marraskuuta 1993 annetussa laissa (916/93), seuraavasti:

10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

123.

Laki**työturvallisuuslain 49 ja 51 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1958 annetun työturvallisuuslain (299/58) 49 § ja 51 §:n 2 momentti, näistä 49 § sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä tammikuuta 1987 ja 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetuilla laeilla (27/87 ja 509/93), seuraavasti:

49 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

51 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

126.

Laki**työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa 16 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (131/73) 24 §:n 1 momentti (*poist.*), 25 §:n 1 momentti ja 26 §, sellaisina kuin niistä ovat 24 §:n 1 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (29/87) ja 26 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 26 päivänä marraskuuta 1993 annetulla lailla (1035/93) sekä
lisätään 25 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 26 päivänä marraskuuta 1993 annetulla lailla, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

24 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

män lain nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä, on tuomittava työsuojelutietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä sakkoon.

Työnantaja, joka laiminlyö 21 a §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoitusvelvollisuuden, on tuomittava vuokratyötä koskevan ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä sakkoon.

25 §

Rangaistus 5 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus virkamielen ja julkisyhteisön työntekijän 6 §:ssä tarkoitettun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Joka rikkoo tämän lain 21, 22 tai 23 §:ssä olevia säännöksiä taikka niiden soveltamisesta tä-

26 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Rangaistus 21 a §:n 2 momentin nojalla annetun kiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 6 §:n 2 momentissa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotusten n:ot 124 ja 127 sijasta hyväksyttäisiin seuraavat lakiehdotukset:

124.

Laki

nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan nuorista työntekijöistä 19 päivänä marraskuuta 1993 annetun lain (998/93) 18 § seuraavasti:

18 §

Rangaistussäännös

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä, on tuomitava nuorten työntekijöiden suojelusäännösten rikkomisesta sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus nuorten työntekijöiden työaika koskevien suojelusäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

127.

Laki

työvoimapalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun työvoimapalvelulain (1005/93) 21 §:n 1 momentti seuraavasti:

21 §

Rangaistus 16 §:ssä kielletystä työnvälityksestä säädetään rikoslain 47 luvun 6 §:n 1 momentissa.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakivaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on muutoin esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Nordman (osittain), jäsenet Hautala (osittain), Häkämies, Koistinen (osittain), Komi, Kuittinen, Laitinen (osittain), P. Leppä-

nen (osittain), Morri, Mäkipää, Rimmi, J. Roos (osittain), Taina (osittain), Takala (osittain), Viljamaa ja Viljanen (osittain) sekä varajäsenet Hiltunen (osittain), Kalli (osittain) ja Koskinen (osittain).

Eriäviä mielipiteitä

I

Rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen eräänä osana ollaan uudistamassa myös työrikoksia koskevia säännöksiä. Eräs tällainen työrikoksiin kuuluva säännös on työturvallisuusrikos, josta säädetään lakiesityksen 47 luvun 1 §:ssä.

Lain perusteluissakin todetaan, että työturvallisuuden valvonta on vielä varsin puutteellista, koska se koskee vuosittain vain vajaata puolta työntekijöistä. Lisäksi ennakkotarkastus ja tyyppihyväksyntä koskevat vain osaa laitteista ja aineista. Tämän takia työasiainvaliokunta on päättänyt kiristämään lain sisältöä sen työturvallisuusrikoksia koskevan 47 luvun 1 §:n osalta. Muutos on perusteltu ja kannatettava.

Valiokunta ei hyväksynyt lausuntoonsa mainittuun 47 luvun 1 §:ään esittämäni lisäystä, jossa sen 1 momentin johtolauseeseen olisi lisätty työnantajan tai tämän edustajan rinnalle työturvallisuuden laiminlyönnistä vastuulliseksi myös työntekijä. Tämä olisi kuitenkin perusteltua, sillä on olemassa tapauksia, jolloin työntekijä on omalla huolimattomuudellaan tai jopa tahallisuudellaan rikkonut työturvallisuusmääräyksiä

tai aiheuttanut niiden vastaisen tilan työpaikallaan vaarantaen oman työturvallisuutensa lisäksi myös muiden työntekijöiden työturvallisuuden.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 1. lakiehdotuksen 47 luku hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

47 luku

Työrikoksista

1 §

Työturvallisuusrikos

Työnantaja tai tämän edustaja *tai työntekijä*, joka tahallaan tai huolimattomuudesta (1—3 kohta kuten valiokunnan lausunnossa) (2 momentti kuten valiokunnan lausunnossa)

2—8 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 1994

Lea Mäkipää

II

Rikoslakiuudistuksen aivan viimeisissä valmisteluvaiheissa luovuttiin siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta eli yhteisösakkoa (HE 95/1993 vp) sovellettaisiin myös työrikoksiin. Viittaamme mainitusta hallituksen esityksestä jättämäämme eriävään mielipiteeseen ja toteamme tässä lyhyesti, että olisi erittäin tärkeää voida kohdistaa moite myös työrikoksissa työnantajan toimivaan yritykseen, ei vain sen edustajaan. Yleinen oikeustaju edellyttää tätä. Yhteisövastuu olisi myös omiaan edistämään tapaturmien ennaltaehkäisyä ja työaika-suojelua sekä estämään syrjintää. Se heikentäisi yritysten houkutusta hankkia työrikoksin taloudellista etua. Myös työrikosten asiallinen yhteys ympäristörikoksiin, joihin hallitus esittää sovellettavaksi yhteisösakkoa, on vahva peruste työrikosten saattamiseksi yhteisövastuun piiriin. Esitämmekin rikoslain 47 lukuun uutta 9 pykälää yhteisösakosta.

Työturvallisuusrikosten tunnusmerkitö on hallituksen esityksessä liian epämääräinen, tulokinnanvarainen ja rangaistusala supistava (1 §). Siinä korostetaan seurausvastuuta, mitä ei voida pitää perusteltuna. Valvontavollisuuden laiminlyönnistä ei voisi seurata rangaistusvastuuta, ellei laiminlyönti ole johtanut työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan syntyyn. Jo valvontavastuun laiminlyönnin tulisi kuitenkin olla kriminalisoitua. 1 §:n 1 momentin toinen kohta edellyttäisi yhteisösakon käyttöönottoa, jotta se ei jäisi kuolleeksi kirjaimiksi muiden kuin toimitusjohtajan tai häneen verrattavissa olevan henkilön osalta.

Lakivaliokunnan olisi lisäksi kiinnitettävä huomiota syyteoikeuden järjestämiseen silloin, kun teko työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistön lisäksi täyttää 21 luvun 8—12 §:ssä rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistön. Lakivaliokunnan tulisi harkita syyteoikeuden laajentamista koskemaan myös luottamusmiestä ja työsuojeluvaltuutettua sekä 4 §:ssä tarkoitettua henkilöstön edustajaa, jos teko kohdistuu työntekijään ja on tehty työpaikalla.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valiokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää, että hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 47 luvun 1 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana ja että 47 lukuun lisättäisiin uusi 9 §:

47 luku

Työrikoksista

1 §

Työturvallisuusrikos

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo työturvallisuusmääräyksiä tai *muuten laiminlyö niiden noudattamisen;*

2) aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan taikka mahdollistaa määräysten vastaisen tilan jatkumisen (*poist.*) tai

3) *jättää huolehtimatta työsuojelun taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista taikka muista edellytyksistä,*

on tuomittava *työturvallisuusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettulla teolla on tavoiteltu tuntuvaa taloudellista etua tai sen vaikutus ulottuu lukuisiin työntekijöihin taikka sillä aiheutettu työsuojelumääräysten vastainen tila on jatkunut pitkään ajan ja työsuojelurikos myös kokonaisuutena arvostellen on tärkeä, rikoksenteijä on tuomittava vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

2—8 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

9 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tässä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 1994

Heidi Hautala

III

Hallituksen esitys n:o 94/1993 vp koskee muun ohella rikoslain työrikoksia koskevien säännösten uudistamista. Pidämme uudistusta tarpeellisenä, mutta emme voi kaikilta osilta yhtyä työasiainvaliokunnan lausuntoon. Mielestämme työturvallisuusrikosten määrittelyä olisi tullut tämentää ja työturvallisuusrikokseen olisi tullut ottaa myös törkeä tekemuoto. Lisäksi pidämme työtekijöiden järjestäytymisvapauden loukkamisen kriminalisoinnin jättämistä työnantajan tekemien rikosten ulkopuolelle perusteettomana (47:5,2). Katsomme myös, että työrikoksia koskevan luvun törkeimpien rikosten tulisi olla oikeushenkilön rangaistusvastuun piirissä.

Rikoslain 47 luvun 1 ja 9 §:n osalta yhdyimme edustaja Hautalan eriävään mielipiteeseen.

47 luvun 5 §:n 2 momentin poistaminen. Suomessa vallitsevat työmarkkinasuhteet ovat vaikiintuneet. Säännöksessä esitetään rangaistavaksi työntekijän järjestäytymisvapauden loukkamisesta myös sitä, joka pakottaa työntekijän

kuulumaan ammatilliseen tai poliittiseen yhdistykseen. Teosta rangaistuksena olisi sakkoa ja 3 momentin mukaan myös yritys olisi rangaistava.

Sen lisäksi, että tällaiselle erityissäännökselle ei ole reaalista tarvetta, se on myös päällekkäinen esitykseen sisältyvän 25 luvun 7 §:n pakottamista koskevan rikossäännöksen kanssa. Pakottamisena tuomitaan muun muassa väkivallatonkin uhkaaminen, jos pakotuskeinolla voidaan vaikuttaa toisen tahtoon siten, että hän tekee tai sietää jotakin pakottajan tahtomaa tai tällaisen pakon vuoksi jättää tekemättä itse tahtomansa.

Lisäksi on todettava, että SAK:n ja STK:n vuonna 1946 solmimassa yleissopimuksessa ja STTK:n ja STK:n runkosopimuksessa on myös torjuttu negatiivisen järjestäytymisvapauden häirintä. Liittojen TES-sopimuksissa viitataan näihin yleissopimuksiin.

Näillä perusteilla esitämme 47 luvun 5 §:n 2 momentin poistamista.

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 1994

Eila Rimmi
Reijo Laitinen

Pekka Leppänen
Reijo Lindroos

Marja-Leena Viljamaa
Jukka Roos

